

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף פז

(בעמוד הקודם)

קושיא על רב ושמואל מברייתא: **ת"ש השוכר את הפועל** ונתן לו כעת בחודש ניסן את שכרו כדי שיעבוד עמו אח"כ בגורן בזמן הקציר, וסיכם עמו שיקבל דינר על כל יום עבודה, דהיינו שיקבל 30 דינרים עבור עבודת 30 ימי הגורן, ואמנם אם הפועל היה משכיר את עצמו בזמן הגורן היה מרוויח סלע לכל יום עבודה (= סלע הוא יותר מדינר), כיון שבזמן הגורן מחיר הפועלים יקר יותר מניסן, אלא שהוא הסכים לקבל מחיר זול בגלל הקדמת המעות (= בגלל שהמוכר שילם לו כבר בניסן לפני זמן הגורן). הדין הוא שאסור למוכר להנות ממלאכת הפועל בזמן הגורן, כיון שהדבר נראה כריבית, שהרי הפועל נתן לו בזמן הגורן עבודה ששוה סלע ליום בסכום נמוך של דינר ליום בתמורה לכך שהוא נתן לו את הדינר כבר בניסן והמתין לו עד עכשיו.

אבל אם שכרו מהיום בדינר ליום ולגורן יפה סלע מותר: אבל אם הוא שכר אותו מהיום בניסן שיעבוד עמו במשך מאה יום (= כך שגם בזמן הגורן הוא עדיין יעבוד אצלו) ונתן לו את שכרו כבר מעכשיו דינר לכל יום עבודה, מותר לו להנות ממלאכת הפועל בזמן הגורן, למרות שבזמן הגורן הוא היה מרוויח סלע לכל יום עבודה, כיון שכל עבודת מאה הימים נחשבת כיום אחד ארוך שהרי התחיל לעבוד מיד ולא המתין עד זמן הגורן, ואין זה נראה כריבית. ע"כ הברייתא.

הגמ' מבארת את הקושיא:

ואי ס"ד: ואם כדברי רב ושמואל שמוכר שאמר 'כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה' כיון שכל סאה וסאה היא מכירה נפרדת, א"כ גם כאן במקרה השני של הברייתא כיון שהוא אמר לפועל שיקבל דינר ליום הרי כל יום ויום הוא עבודה בפני עצמה ולא עבודת יום אחד ארוך, והפועל יכול לחזור בו ולא לעבוד בשאר הימים, ומדוע אמרה הברייתא שמותר לו להנות מעבודת הפועל, והרי יש כאן שכר המתנת מעות כמו במקרה הראשון.

תירוץ: **אמר רבא:** וכי אסור לפועל להוזיל את המחיר עבור הקדמת המעות? והרי אין הפועל מקבל מבעל הבית הלוואה אלא מקבל שכר תמורת עבודתו, ודרך הפועל להשכיר את עצמו אפילו במחיר נמוך מהמקובל אם אין לו מה לאכול והוא זקוק למעות, וא"כ אין כאן שכר המתנת מעות ולא ריבית.

קושיא על רבא: **מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא:** א"כ מדוע במקרה הראשון של הברייתא אסור לו להנות מעבודת הפועל, והרי אין כאן ריבית.

תירוץ: **רישא דלא קא עביד בהדיה מהשתא:** במקרה הראשון של הברייתא זו רק חומרא בעלמא, שכיון שהוא לא עושה לו מלאכה עד שיגיע זמן הגורן והוא כבר נתן לו את המעות לכן זה נראה כריבית.

סיפא דקא עביד בהדיה מהשתא: אבל במקרה הנשי של הברייתא שהוא כבר עושה לו מלאכה מעכשיו, אין זה נראה כריבית.

*

למדנו במשנתנו - ואם היה מחובר בקרקע ותלש כל שהוא קנה:

קושיא: **משום דתלש כל שהוא קנה?** וכי בגלל שהלוקח תלש כל שהוא מהפשתן קנה את שאר הפשתן המחובר בקרקע, וכי איך הוא יכול לקנות את כל הפשתן המחובר במשיכת מקצת הפשתן שתלש?

תירוץ: **אמר רב ששת:** מדובר שהמוכר אמר ללוקח 'לך והחזק בקרקע לקנות את הפשתן המחובר בה', כלומר שתלקט מעט מהפשתן וגם תיפה את הקרקע שתהיה נקיה ומתאימה לחרישה, והדין הוא שקרקע נקנית בחזקה וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע, והמשנה באה להשמיע לנו שהחזקה שהלוקח עושה בקרקע מועילה לפשתן למרות שהמוכר בכלל לא מכר לו את הקרקע, ולכן אם הלוקח ליקט מעט מהפשתן והתכוון לנקות את הקרקע הרי הוא קונה את הקרקע בכדי לקנות רק את מה שעליה (ולא את הקרקע עצמה).

משנה: **המוכר יין ושמן לחבירו,** וסיכמו ביניהם על המחיר, ואח"כ התייקרו היין והשמן או הוזלו, אם ההתייקרות או הוזלה אירעה לפני שהתמלא כלי המידה (ומדובר שהמידה אינה של שניהם), הרי שהיין והשמן עדיין שייכים למוכר, וא"כ הם התייקרו או הוזלו ברשותו ושניהם יכולים לחזור בהם. אבל אם הם התייקרו או

הוזלו לאחר שהתמלא כלי המידה, הרי שהיין והשמן כבר שייכים לקונה, והם התייקרו או הוזלו ברשותו, ושניהם אינם יכולים לחזור בהם.

ואם היה סרסור ביניהן: הסרסור קונה את היין והשמן מבעל הבית ומוכרם לאחרים. אומרת המשנה שאם המוכר מדד לסרסור והכלי מידה שייך לסרסור, אם נשברה החבית בשעת המדידה, הסרסור הפסיד, לפי שכלי המידה שייך לו והכלי קנה לו את היין והשמן. [החידוש הוא שלא נאמר שהסרסור הוא שליח של הלוקח, והלוקח הפסיד].

וחייב להטיף לו שלש טיפין: לאחר שהמוכר שופך לו את היין והשמן, חייב המוכר להוסיף לו עוד שלשה טיפות מן הדבוק בדפנות הכלי.

הרכינה ומיצית הרי הוא של מוכר: ואם לאחר שהמוכר הטיף לו שלשה טיפות, היטה המוכר את הכלי, ומחמת כן נאסף בשולי הכלי היין או השמן שהיה דבוק בדפנות הכלי, הרי הוא שייך למוכר לפי שהלוקח התייאש מזה.

והחנווני אינו חייב להטיף שלש טיפין: כיון שהוא טרוד במכירות לא הצריכו אותו להטיף, כיון שאין לו פנאי לכך.

רבי יהודה אומר: יבואר בגמ' לקמן.

גמרא: קושיא: **הא מדה דמאן?** של מי המידה שייכת? אם היא של הלוקח, א"כ קשה מדוע המשנה אמרה 'עד שלא התמלאה למוכר', והרי הכלי שייך ללוקח והוא קנה את כל מה שנכנס לתוכו ואפילו אם לא התמלא הכלי (כפי שלמדנו לעיל - 'ראשון ראשון קנה'). ואם הוא שייך למוכר, א"כ קשה מדוע המשנה אמרה 'משנתמלאת המדה ללוקח', והרי הכלי שייך למוכר והלוקח לא יכול לקנות בכליו של המוכר.

תירוץ: **אמר ר' אלעא:** מדובר שהכלי שייך לסרסור והוא השאיל להם אותו לצורך המקח, ולכן אם לא התמלאה המידה הסרסור משאיל אותה למוכר כדי שיוכל למדוד בה, ולאחר שהתמלאה המידה הוא משאילה ללוקח כדי שיוכל לקחת בו את היין והשמן.

קושיא: **והא מזקתני סיפא:** והרי בסיפא של המשנה נאמר 'ואם היה סרסור ביניהם נשברה החבית נשברה לסרסור', ומשמע שרק בסיפא מדובר בסרסור אבל ברישא לא מדובר שיש כאן סרסור.

תירוץ: רישא מדה בלא סרסור, סיפא בסרסור עצמו: ברישא מדובר שהסרסור רק השאיל להם את כלי המידה אבל הוא לא נמצא שם, והחידוש הוא שהמוכר והלוקח אינם נחשבים כשליחיו של הסרסור ואין המקח ברשות הסרסור למרות שהכלי שייך לו ודרך הסרסור לקבל שכר עבור שמוזדים בכלי שלו. ובסיפא מדובר שהסרסור מתווך ביניהם, שכיון שהוא נמצא שם והכלי מידה שייך לו לכן המקח נמצא ברשותו.

*

למדנו במשנתנו - הרכינה ומיצית הרי הוא של מוכר:

כי סליק רבי אלעזר אשכחיה לזעירי אמר ליה מי כאן תנא דאתנייה רב מדות? כשעלה רבי אלעזר מבבל לארץ ישראל, הוא פגש את זעירי ושאל אותו - האם יש כאן תנא שרב לימד אותו את המשנה העוסקת במידות? כלומר את המשנה שלנו.

אחוייה רב יצחק בר אבדימי. א"ל מאי קא קשיא לך: הראה לו זעירי את רב יצחק בר אבדימי. שאל רב יצחק את רבי אלעזר - מה קשה לך?

דתנן הרכינה ומיצית הרי הוא של מוכר, והתנן הרכינה ומיצה הרי זו תרומה: אמר לו רבי אלעזר - במשנה שלנו כתוב שאם נשאר בכלי מיצוי של היין והשמן הוא שייך למוכר, ואילו לגבי תרומה כתוב שמי שמעביר שמן או יין של תרומה לכלי אחר, ולאחר מכן הרכין את הכלי ונשאר בו מיצוי של השמן או היין, הוא תרומה. והרי המפריש את התרומה הוא כמו 'המוכר' והתרומה היא כמו 'הקונה', ואם כן כתוב שם שהמיצוי שייך לקונה ולא למוכר. סתירה בין המשניות!

א"ל הא איתמר עלה אמר רבי אבהו משום יאוש בעלים נגעו בה: באמת המיצוי אמור להיות שייך לקונה ולא למוכר, וכמו בתרומה. אלא בגלל שהקונה מתייאש ממנו כי הוא לא מעוניין לטרוח ולהמתין עד שהשמן יתמצה מהכלי והוא הולך לביתו, לכן הוא שייך למוכר. אבל בתרומה שלא שייך בה יאוש, המיצוי שייך לתרומה.

*

למדנו במשנתנו - והחנווני אינו חייב להטיף וכו': כלומר כל אדם חייב להטיף שלוש טיפין, והחנווני אינו חייב להטיף. זו דעת תנא קמא. ורבי יהודה אומר ערב שבת עם חשיכה פטור מלהטיף. הגמרא מבארת על מה חולק רבי יהודה.

איבעיא להו רבי יהודה ארישא קאי ולקולא, או דלמא אסיפא קאי ולחומרא? האם רבי יהודה חולק על הרישא. כלומר על כל אדם. שלדעת תנא קמא כל אדם חייב להטיף תמיד, ועל כך חולק רבי יהודה ומיקל שבערב שבת גם כל אדם פטור מלהטיף. או שרבי יהודה חולק על הסיפא. כלומר לדעת תנא קמא החנוני פטור מלהטיף, ועל כך רבי יהודה חולק ומחמיר שגם חנוני חייב להטיף, מלבד בערב שבת שאז הוא פטור.

ת"ש דתניא רבי יהודה אומר ערב שבת עם חשכה חנווני פטור מפני שחנווני טרוד: ואם כן הוא חולק על הסיפא.

משנה: השולח את בנו אצל חנווני (ופונדיון בידו), ומדד לו באיסר שמן, ונתן לו את האיסר. שבר את הצלוחית ואבד את האיסר חנווני חייב, רבי יהודה פוטר שעל מנת כן שלחו: השולח את בנו הקטן לחנווני כדי שיקנה לו שמן בסכום של מטבע 'איסר', ונתן לבנו צלוחית ומטבע 'פונדיון' השווה שני 'איסרים'. והחנווני מדד לו שמן לתוך הצלוחית ונתן לו את הצלוחית ואת האיסר עודף. והילד שבר את הצלוחית ואיבד את האיסר. לדעת רבנן החנווני חייב לשלם על הצלוחית והשמן והאיסר, ולדעת רבי יהודה הוא פטור כי על מנת כן שלח האב את בנו הקטן שיקבל את הצלוחית עם השמן והאיסר בידיו ויביאם לביתו.

ומודים חכמים לר' יהודה בזמן שהצלוחית ביד התינוק ומדד חנווני לתוכה שחנווני פטור: הוא פטור על הצלוחית כי הוא לא נגע בה אלא היא היתה כל הזמן בידיים של הילד. אבל הוא חייב לשלם על השמן והאיסר. ודברי המשנה יתבארו בגמרא.

גמרא: בשלמא באיסר ושמן בהא פליגי, דרבנן סברי לאודועי שדריה ור' יהודה סבר לשדורי ליה שדריה. אלא שבר צלוחית אכדה מדעת היא! בשלמא לגבי האיסר והשמן מובן במה חולקים רבנן ורבי יהודה. לדעת רבנן האב שלח את ילדו רק כדי להודיע לחנווני שהוא רוצה לקנות שמן בכמות של צלוחית, והיה על החנווני להבין שכונתו שישלח את השמן ביד שליח גדול ובר דעת, ולכן החנוני חייב. ולדעת רבי יהודה האב שלח את בנו כדי שהוא בעצמו יהיה השליח להביא את השמן, ולכן החנווני פטור. וכן לגבי האיסר אותו הדבר.

אבל לגבי הצלוחית לא מובן מדוע רבנן חולקים על רבי יהודה. כי כשהאב שלח עם בנו את הצלוחית זו 'אבידה מדעת', משום שהוא יודע שבנו לא יודע לשמור עליה כראוי, ואם כן מדוע החנווני חייב?

(אמנם לגבי הפונדיון אין זו אבידה מדעת. כלומר לאחר שהוא כבר הגיע לידי החנווני, האב רצה שהחנווני יחזיר את העודף על ידי שליח בר דעת ביחד עם הצלוחית ולא ימסור אותו לילד).

אמר רב הושעיא הכא בבעל הבית מוכר צלוחיות עסקינן, וכגון שנטלה חנווני על מנת לבקרה, וכדשמואל דאמר שמואל הנוטל כלי מן האומן על מנת לבקרו ונאנס בידו חייב: מדובר שהאבא מוכר צלוחיות, והוא שלח את הצלוחית עם בנו, על דעת שהחנווני יראה אותה ואם תמצא חן בעיניו הוא יקנה אותה. והחנווני לקח אותה מידיו של הילד לבדוק האם היא שלימה ויקנה אותה. ושמואל אמר שמי שעושה זאת חייב באונס של הכלי כגון אם הוא נפל מידי, משום שכאשר הוא מחזיק את הכלי בידיו הוא כבר קונה אותו כי מסתמא הוא ימצא אותו שלם והוא יקנה אותו.

ואם כן כאשר החנווני הרים את הכלי הוא כבר קנה אותו, וכאשר הוא התחרט והחזיר את הכלי לידיו של הילד הוא בעצם כאילו משליך את הכלי לאיבוד, ולכן הוא חייב.

חכמים סוברים כשמואל, ורבי יהודה לא סובר כמותו. (ולפי זה מה שכתוב בסיפא שמוזים חכמים לרבי יהודה, זה במקרה שהחנווני לקח את הצלוחית לא בשביל לבדוקה כדי לקנותה, אלא כדי למלאות בה את השמן. ולכן הוא פטור).

קושיא: לימא דשמואל תנאי היא: מהדברים עולה שדברי שמואל תלויים במחלוקת תנאים. וזה לא מסתבר.

אלא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הכא בחנווני מוכר צלוחיות עסקינן, ואזדא רבי יהודה לטעמיה ורבנן לטעמייהו: מדובר שהחנווני הוא זה שמוכר צלוחיות. והאב שלח את בנו כדי שיקנה לו גם צלוחית וגם שמן בתוכה. והמחלוקת היא כנ"ל, האם האב שלח את בנו רק כדי להודיע לחנווני שהוא מעונין לקנות צלוחית ושמן והיה עלי החנווני לשלוח אותם עם שליח בר דעת, או שהאב שלח את בנו כדי להביא את הצלוחית והשמן בעצמו.

קושיא: אי הכי אימא סיפא מודים חכמים לר' יהודה בזמן שהצלוחית ביד התינוק ומדד חנווני לתוכה שהחנווני פטור. והא אמרת לאודועי שדריה: מדוע בסיפא חכמים מודים שהוא פטור בגלל שהצלוחית בידיו של הילד, והרי לפי דעתם החנווני לא היה אמור לתת את הצלוחית לילד כי האבא שלח אותו רק כדי להודיע לחנווני שהוא מעונין לקנות.

אלא אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין דאמרי תרויהו הכא במאי עסקינן כגון שנטלה למוד בה, וכדרכה דאמר רבה הכישה נתחייב בה: לא מדובר באבא או חנווני שמוכרים צלוחיות, אלא כפי שאמרנו בתחילה. האב שלח את בנו עם צלוחית כדי לקנות שמן. אלא שהצלוחית הזו היתה מיוחדת למדידה. והחנוני לקח אותה ומדד איתה את השמן. ולכן למרות שכשהאב שלח את ילדו עם הצלוחית היתה זו אבידה מדעת, אמנם מכיון שהחנווני לקח אותה למדוד בה, הוא מתחייב לשמור עליה, ועליו להחזירה לאבא ולא לילד.

וכמו שאמר רבה, שזקן מכובד המוצא בהמה אפילו שהוא פטור מלהחזיר אותה לבעליה (כפי שלומדת הגמרא במסכת בבא מציעא שזקן ואינה לפי כבודו פטור), ככל אופן אם הוא היכה אותה במקל והיא התחילה ללכת מעט, הוא מתחייב בהשבתה לבעליה. וכך גם כאן למרות שהצלוחית היא אבידה מדעת אך מכיון שהוא מדד בה הוא מתחייב בהשבתה.

קושיא: אימור דאמר רבה בבעלי חיים דאנקטינהו ניגרא ברייתא, כי האי גונא מי אמר? כל הטעם שרבה אמר שהוא מתחייב בהשבת האבידה, זה דוקא בבהמה, בגלל שכשהוא מכה אותה הוא גורם לה ללכת ולהתרחק עוד יותר מהבעלים שלה. אבל לא בחפצים דוממים.

אלא אמר רבא אני וארי שכתבורה תרגימנוה ומנו? ר' זירא, הכא במאי עסקינן כגון שנטלה למוד בה לאחרים, ובשואל שלא מדעת קא מיפלגי מר סבר שואל הוי ומר סבר גזלן הוי: אני ורבי זירא פירשנו שמדובר במקרה שהחנווני לקח את הצלוחית מדידה ששלח האב עם בנו, ומדד איתה שמן לאנשים אחרים. במעשה הזה הוא בעצם נעשה 'שואל' על הצלוחית שלא מדעת הבעלים. לדעת רבנן 'שואל שלא מדעת' הוא גזלן, וממילא הוא קנה את הצלוחית ועליו להשיב את הגזילה לידי הבעלים ולא לידי הילד, ולכן הוא חייב. ולדעת רבי יהודה 'שואל שלא מדעת' דינו כשואל, ועליו להחזיר את החפץ למקום שממנו לקח אותו דהיינו לידי של הילד, ולכן הוא פטור.